

5.4.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
kirjaamo@stm.fi

Viite: Lausuntopyyntö STM 010:00/2015

Lausunto luonnoksesta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovuttamisen yhtenäiseksi perustelksi

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta "Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet"- opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille. Lähtökohtana luovutusperusteille on ollut STM:n vuonna 2010 päivittämä Kiireettömän hoidon perusteet ohjeistus, jonka mukaan ensisijaisesti turvataan apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa.

Oppaan sisällysluettelon ryhmittely vastaa aikaisempia vastaavia ohjeita, mutta sitä on täsmennetty lisäämällä useita apuvälineitä luokitusosaan, mikä jo sinällään antaa hyvän läpileikkauksen apuvälineistä kokonaisuutena, mutta myös helpottaa tarvittavan apuvälineen löytymistä sekä oppaan soveltuvuutta käytännön toimintaan.

Oppaan alussa olevassa yleisessä osiossa on käyty hyvin läpi apuvälinepalvelutyön perusta eli asiakkaan päivittäisten toimintojen mahdollistuminen erilaisista toimintakyvyn muutoksista ja rajoituksista huolimatta. Oppaassa on huomioitu erityisesti asiakkaan ja hänen läheistensä osallistuminen ja sitoutuminen/motivoituminen apuvälineiden käyttöön sekä asiakkaan toimintakyvyn lisäksi ympäristötekijät.

ICF-luokituksen mukaisesti asiakkaan toimintakyvyn arvioinnissa tulee huomioida asiakkaan toimintakyky suhteessa hänen luonnolliseen toimintaympäristöönsä sekä kuulla hänen oma arvionsa suoriutumistaan arjen eri osa-alueilla. Laaditussa oppaassa korostuu hyvin asiakkaan oma osallisuus, mutta myös toimintakyvyn moniammatillinen arviointi ja asianmukaisen hoito-, palvelu- ja/tai kuntoutussuunnitelman laatiminen sekä myös suunnitelman toteutumisen seuranta pitkäaikaiseen käyttöön luovutetun apuvälineen osalta. Oppaassa korostetaan myös si-

tä, että asiakasta ja tarpeen mukaan hänen lähi-ihmisiään tulee ohjata riittävästi apuvälineen käytössä apuvälinettä luovutettaessa ja että apuvälineen käyttöohje ja apuvälineen käyttöön liittyvät ehdot tulee antaa asiakkaalle kirjallisesti.

Oppaassa on huomioitu apuvälinepalvelua ohjaava lainsäädäntö ja muu virallinen ohjeistus. Erityisen positiivista on, että oppaan alussa on käsitelty hyvin kattavasti erilaisia asiakkaan kuntoutuksen/ apuvälineprosessin yhteydessä esiin nousevia käytännön kysymyksiä. Erityisen informatiivisia ovat yleiset ohjeet ja niihin sisältyvät vastuukysymykset sekä luvun 5. "Apuvälineet muuttuvissa elämäntilanteissa ja asumismuodoissa" alakohdissa käsitellyt apuvälinepalvelun järjestämistä ja kustannusvastuuta erilaisissa tilanteissa ohjeistavat kohdat. Myös asumispalveluyksiköiden ja laitospalvelujen asiakkaiden osalta on annettu selkeitä ohjeita sekä täsmennetty rajanvetoa, mikä on hoitoväline/perushoivaan kuuluva väline ja mikä taas lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline.

Oppaassa korostetaan asianmukaisesti apuvälinepalveluissa asioiden ja päätösten kirjaamista. Apuvälineitä koskevat ratkaisut ovat hoitopäätöksiä, joista ei ole suoranaista valitusoikeutta. Mikäli asiakas on tyytymättömän häntä koskevaan apuvälineratkaisuun, tulee häntä informoida mahdollisuudesta käyttää seuraavia oikeusturvakeinoja: keskustelu, potilasasiamies, muistutus, hallintokantelu aluehallintovirastoon tai eduskunnan oikeusasiamiehelle ja hallintoriita. **Aluehallintovirasto korostaa, että oikeusturvakeinoja käyttääkseen asiakkaan tulee saada kirjallinen asianmukaisesti perusteltu ja allekirjoitettu hoitopäätös vastauksena lääkinnällisen kuntoutuksen hakemukseensa.** Nämä päätökset jäävät valitettavan usein vieläkin pelkästään puhelimitse tapahtuvan ilmoituksen varaan, tai kirjalliset päätökset on puutteellisesti perusteltu.

Oppaassa korostetaan kotikäynneillä tai asiakkaan omassa elinympäristössä tapahtuvaa arviointia. Nykyisiä tietoteknisiä ratkaisuja käyttäen nämä arvioinnit voitaneen useimmiten toteuttaa siten, että paikalliset arvioijat (kotona) ja muualla oleva erityisasiantuntija voivat myös arvioida asiaa yhteistyössä asiakkaan ja lähiomaisen kanssa etäyhteyksiä hyödyntäen. Täten apuvälinepalvelu olisi yhdenvertaisesti saatavilla. Toisaalta laajempaa arviointia edellyttävät apuvälineet vaativat joka tapauksessa keskittämistä ja siten käyntejä esim. yliopistosairaaloissa, kuten nykyisinkin.

Oppaassa on käsitelty apuvälineitä laajemmin kuin pelkästään lääkinnällisen kuntoutuksen näkökulmasta, mikä antaa mahdollisuuden tarkastella useammista näkökulmista mahdollisuuksia hankkia asiakkaan toimintakykyä edesauttavia apuvälineitä. Asiakas ja arviointia suorittava taho/apuvälinealan asiantuntija saa samalla vinkkejä, miten apuväline tai esim. asunnonmuutosprosessi etenee ja kuka lainsäädännön mukaan vastaa kustannuksista.

Apuvälineiden luokitteluosassa näkyy hyvin teknologian kehittyminen. Esimerkiksi kulkuneuvojen lisävarusteita on selkiytetty, tietoteknisten laitteiden määrä ja ohjeistus on lisääntynyt ja ympäristönhallintalaitteita ja -järjestelmiä on käsitelty asiakkaan näkökulmasta entistä kattavammin. Oppaassa näkyy täten myös nykyinen asiakkuuksien siirtyminen entistä enemmän koteihin tai muihin kodinomaisiin olosuhteisiin.

Oppaassa on korostettu myös kuntien sopimusten merkitystä asumispalveluyksiköiden perusvarustelujen osalta. Samalla on kuitenkin tuotu hyvin esille asiakkaan oikeus toimintakykynsä ja tarpeidensa mukaisiin apuvälineisiin. Sosiaali- ja terveyspalveluja ulkoistusten myötä on syntynyt kirjavia käytäntöjä, ja vastuu päätöksenteosta on usein hämärtynyt - vaarana on asiakkaan pompottelu ja palvelujen viivästyminen.

Kriteerit olisi tarkoituksenmukaisinta julkaista nettiversiona, mutta niiden tulisi olla saatavilla tarvittaessa myös kirjallisina. Koska ohje on hyvin kattava, olisi tarkoituksenmukaista hyödyntää sitä nykyisten apuvälinearviointien asiantuntijoiden kouluttamisessa sekä sosiaali-että terveydenhuollossa ja myös alan opiskelijoidenkoulutuksessa.

Yhteenvedonaa Lapin aluehallintovirasto toteaa, että luonnos lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovuttamisen yhtenäisiksi perusteiksi on varsin kattava ja käyttökelpoinen. Siinä on huomioitu hyvin asiakkaan osallisuus, moniammatillinen arviointi ja apuvälineteknologian kehittyminen sekä asiaan liittyvät säädökset.

Aluehallintovirasto esittää, että ohjeessa korostettaisiin myös sitä, että mahdollisia oikeusturvakeinoja harkitakseen tai käyttääkseen asiakkaan tulee saada kirjallinen asianmukaisesti perusteltu ja alikirjoitettu hoitopäätös vastauksena lääkinnällisen kuntoutuksen hakemukseensa.

Aluehallintoylilääkäri

Marjatta Kihniä

Jakelu:

kirjaamo.stm@stm.fi